

Letters from the Rav

Edited By: MARC B. SHAPIRO

The private correspondence of R. Joseph B. Soloveitchik opens a window into the Rav's views on a host of issues. In addition to the important volume of letters published by R. Nathaniel Helfgot,¹ other letters have been published by Helfgot,² Dov Schwartz,³ and Amihai Radzyner,⁴ and there are also scattered letters that appeared in different places. (Unfortunately, we do not have a complete bibliography of all of the Rav's published correspondence.) Over the years, I have also collected a number of letters from the Rav, in both Hebrew and English. Some of them I found in archives and others were given to me. For a few of the letters, I no longer remember how I came to them. From these letters, I have selected some that I think *Hakirah* readers, and the Jewish world at large, will find of interest. A few of the letters contain typos, spelling mistakes, and rabbinic texts that are not quoted exactly, and I have corrected these. On occasion, I have also added punctuation and put the date at the top of the letters even when in the original it appeared at the bottom. In typed versions of the Rav's letters, the signature appears in different ways. This is because the person transcribing the letter could not make out exactly how the Rav signed his name. Sometimes the transcriber added הרב before the name, which the Rav never used in his correspondence. I have corrected these letters so that the Rav's signature appears the way he wrote it: יוסף דוב הלוי סלוביניץ'יק. I thank the Rav's son, Professor Haym Soloveitchik, for granting me permission to publish these letters. I also thank R. Helfgot and R. Aharon Rakeffet for helping me decipher some of the Rav's difficult handwriting. As indicated in the

¹ *Community, Covenant and Commitment: Selected Letters and Communications* (Jersey City, 2005).

² "From the Rav's Pen: Selected Letters of Rabbi Joseph B. Soloveitchik," in Rafael Medoff, ed., *Rav Chesed: Essays in Honor of Rabbi Dr. Haskel Lookstein* (Jersey City, 2009), pp. 315–330.

³ *Haguto ha-Filosofit shel ha-Rav Soloveitchik* (Ramat Gan, 2008), pp. 360–368; "Igarto shel ha-Rav Y. D. Soloveitchik be-Nose ha-Ortodoksyah ha-Modernit," in Dov Schwartz, ed., *Tzzyonut Datit 1* (Ramat Gan, 2017), pp. 199–203.

⁴ "Shtei Iggerot Nosafot me-ha-Rav Soloveitchik le-Yitzhak Goldschlag," in Dov Schwartz, ed., *Tzzyonut Datit 4* (Ramat Ran, 2020), pp. 219–234.

Marc B. Shapiro holds the Weinberg Chair in Judaic Studies at the University of Scranton.

notes, a number of the letters are found in the Central Zionist Archives, which graciously allowed me to include them in this article.

Letters 1-3

Letters 1–3 were sent to Rabbi Mordechai Kirshblum (1910–1993).⁵ Kirshblum was a Religious Zionist leader in the United States, and in 1952 became president of the Mizrahi Organization of America. In 1956 he was appointed to the Jewish Agency Executive, and in 1968 he moved to Israel where he continued his Religious Zionist activism.⁶ Letter 1 is significant in that it shows some of the Rav's inner tension when it came to Zionism. While the Rav never ceased his great support for the State of Israel, he also recognized secular Zionism's anti-religious trends. Letter 2 shows how on occasion the Rav could be very annoyed with the Chief Rabbinate when in his opinion it did not have the courage to make decisions.⁷

Letter 1

בין המצרים יהפכם ד' לששון ולשמחה!
ד' מנחם אב, תשט"ז

July 12, 1956

Dear Rabbi Kirshblum,

Thank you for your letters. I appreciate greatly your efforts on behalf of Tovah⁸ and her friends. I was very much disturbed and indignant when I received a phone call from Tovah advising me that the El-Al people were trying to persuade her and other passengers to board the plane in London on Friday. I resented the deliberate attempt on the part of El-Al officials to mislead a group of sincere boys and girls and to place them in a precarious position in which they would have been compelled to violate the Sabbath. The El-Al officials knew very well that it was impossible for a plane which was supposed to take off from the London airfield on Friday noontime to land in Lydda, Israel, before sunset. Nevertheless, they kept on asserting that such a miracle of קפיצת הדרך was possible and quite probable and they have repeatedly assured the passengers that their arrival in Israel before the Sabbath was almost a certainty. Such false predictions reflect a cynical and brutal disregard for religious values which is so characteristic of the officialdom in Israel.⁹

⁵ Letters 1-2 are found in the Central Zionist Archives, Z7/2701. Letter 3 is found in the Central Zionist Archives, Z7/368.

⁶ For Kirshblum's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tziyonut ha-Datit* (Jerusalem, 2000), vol. 6, cols. 776-780.

⁷ See *Community, Covenant and Commitment*, pp. 179ff., where the Rav offers other criticisms of the Chief Rabbinate.

⁸ The Rav's daughter.

You know my emotional and intellectual involvement in the sacred cause of *שיבת ציון* and my relationship to the State of Israel as a miraculous grant of infinite Divine grace to a martyred, abused and persecuted people. You are also aware of the fact that whenever zealots and bigots tried to create imaginary religious issues and I felt that the motivating force of such actions was sheer hatred of the State of Israel, I stood up and voiced my protest in no uncertain terms. That is why I feel that when I encounter irresponsible conduct and willful interference in matters which affect the religious conscience, on the part of certain officials of the State of Israel, doubts of a very unpleasant nature begin to assail my head and willy-nilly I question myself whether I am always right in refusing to give credence to the slanderous rumors circulated by the extremists with regard to the intentions of officials of the State. Can not the [Jewish] Agency understand once [and] for all that to thousands of young boys and girls, born and reared in the U.S., religion means a great deal more than mere ceremony, and that they are ready to forego many activities for the sake of complying with the Law. They have observed the Sabbath while they were in school—sometimes at great sacrifice—and they are not going to forsake this sacred principle because of a trip to Israel. Not even Ben Gurion with his illiterate philosophy of Judaism will succeed in changing their mode of living.

As to the Hapoel Hamizrachi convention, permit me to express my doubts about the sincerity and candor of the administration with respect to the *מיזוג* issue.¹⁰ If the leadership had been honestly interested in the implementation of the resolution, it would not have engaged in parliamentary fireworks and filibuster and would have instead accepted in humility the will of the party in Israel. Mildly speaking, I was very disappointed in such political maneuvers.

I take the liberty of expressing to you my heartfelt wishes for unlimited success in your new post as head of the Department of Religious Culture of the J.A. [Jewish Agency]. May you bring the message of our perennial Torah to our brothers who find themselves in the abyss of ignorance.

With kind regards, I remain

Sincerely yours,

Joseph Soloveitchik

⁹ For another incident where El Al did not follow Halakhah, and the Rav's response, see R. Berel Wein, *Teach Them Diligently* (New Milford, CT, 2014), pp. 96–97.

¹⁰ He refers to the 1956 merger of Mizrachi and Ha-Poel ha-Mizrachi in Israel.

Letter 2

חזון, ה' מנ"א, תשט"ו, בין המצרים – יהפכם ד' לששון ולשמחה ערב שבת

July 13, 1956

Dear Rabbi Kirshblum,

I wrote you a letter last night but I forgot to mention that I have been very annoyed by the telegrams from the Chief Rabbinate. I resent the delaying tactics and maneuvers practiced by the members of a great and venerable institution. It took my brother exactly several hours to arrive at definite conclusions and offer voluntarily advice and guidance to young people who were perplexed and confused. Why should the Rabbinate whose duty it is to render clear cut decisions on all matters pertaining to Halachah debate the issue for weeks and months and attempt to evade responsibility? In the future I am not going to cooperate with the Chief Rabbinate since it is beset by fears and ludicrous cowardice, and engages, from time to time, in hypocrisy. I told you in our phone conversation that I also can wrap myself in the mantle of a "saint" and קנאי and let myself be proclaimed a צדיק. . . .

Excuse my emotional excitement. I have become, lately, a bit tired of playing the childish game of hide and seek with a certain segment in our community (a game at which the רבנות הראשית has displayed considerable skill) and I shall not cooperate with anybody who engages in similar methods. That is why I am also determined not to maintain any liaison or have any dealings with the leaders of Hapoel Hamizrachi in America since I am indignant about their shameful political maneuvers with respect to the merger issue at the last convention. There is no place for double talk and צביעות in our midst.

I hope that you will succeed in reorganizing the Department of Religious Culture. It should be put on a solid educational basis. The courses you intend to offer should be integrated into the program of an existing graduate school and conducted in the same manner as it is done, for instance, at Harvard with regard to its Russian or Middle Eastern Institute. I believe that the Yeshiva will be glad to cooperate with you. Please do not continue the old policy of reducing the Israeli Institute to some public lecture forum. You may arrange from time to time public lecture-meetings. Yet this should not exhaust the scope of activities of the Institute. I would also recommend that the Institute publish in English a periodical dealing with religious, philosophical and popular halachic topics which have a bearing upon our statehood problematics. This would enhance the prestige of our movement and help us to disseminate

knowledge among the cultured laity. I told you that I am willing to cooperate with you, provided the work will be organized along these lines.

I wish you success in your new endeavor.

Sincerely yours,

J. Soloveitchik

Letter 3

י"ג טבת, תשי"ח

January 5, 1958

Dear Rabbi Kirshblum,

There is no doubt in my mind that the ZOA [Zionist Organization of America] should be set up as an autonomous movement without being subject to the decisions of the World Zionist Organization. Any stigma of this sort attached to the Zionist movement in this country could automatically spell the doom of all Zionist projects.

With kindest regards, I remain

Sincerely yours,

Joseph Soloveitchik

Letter 4

The following letter shows the Rav's support of the Chinuch Atzmai school system in Israel.¹¹ Although Chinuch Atzmai was controlled by Agudat Israel and the Rav identified with the Mizrachi party, he was always happy to lend his assistance.

Adar II 8th 5722

March 14th, 1962

Dear Colleague:

I have heartily endorsed the sacred work done by the תורה-חינוך עצמאי–Torah schools in the Holy Land, since their establishment some eight years ago.

Today this movement has spread the influence of Torah to 90 communities in Israel by providing religious education to nearly 40,000 children in 200 schools.

In order to assist in providing adequate facilities for the existing schools and to establish the religious schools in those communities where none exist, the American Friends of Chinuch Atzmai–Torah Schools for Israel are holding a dinner at the Hotel Pierre, 5th Avenue and 61st Street, New York, on Tuesday, April 3rd, 1962.

I appeal to my friends in the Rabbinate to do their utmost to make this undertaking a financial success. Your attendance at the dinner together with your congregants will be of great help.

Sincerely yours,

Joseph B. Soloveitchik¹²

¹¹ The letter is found in the Central Zionist Archives, Z7/15.

¹² For another appeal for Chinuch Atzmai, see the Rav's letter in www.jewishpress.com/sections/features/features-on-jewish-world/a-letter-by-rav-soloveitchik/2020/08/27/
A recording of the Rav's famous talk at the 1956 Chinuch Atzmai dinner has been placed on Youtube. See www.youtube.com/watch?v=drIHuygZ2C4

Letter 5

This letter was sent to Rabbi Irving Greenberg (b. 1933) and relates to Greenberg's involvement with a certain group, although it is not clear if the issue was interfaith dialogue or Greenberg's involvement with non-Orthodox streams of Judaism.¹³ Strangely enough, Greenberg himself does not recall the exact circumstances of the letter, but he assumes that the Rav was referring to interfaith dialogue, against which he had recently published his famous essay "Confrontation."¹⁴ From the letter we see that despite his own opinion, the Rav did not insist that Greenberg follow it. This is in line with other times where the Rav made clear that if people found his opinion convincing then they should adopt it, but he did not expect compliance merely out of respect for his stature, à la Da'as Torah.

יום ג' י"ג תשרי, תשכ"ו¹⁵

Dear Rabbi Greenberg,

I acknowledge receipt of your letter. Thank you for your good wishes. Please accept my greetings and felicitations on the occasion of the New Year. May you and your dear ones enjoy health, joy and happiness throughout the year.

גמר חתימה טובה לשנת חיים ושלו' וכל טוב!

There is absolutely no need of apologies or explanations. You are certainly entitled to your opinion as much as I am to mine. I have never demanded conformity or compliance even from my children. I believe in freedom of opinion and freedom of action. When you consulted me about your participation all I said was in the form of a hesitant advice, which I addressed not to you but to myself. In fact, I spoke in the first person, namely, if I were invited I would not accept. I did not instruct nor did I try to convince you. Since you have made up your mind in accordance with your own view all I can say to you is עלה והצלח go and may God be with you!

Please accept my fond wishes and greetings. מועדים לשמחה!

Sincerely,

Joseph Soloveitchik

¹³ The letter is found in the Irving Greenberg Papers, 58:17, Harvard University Library. I thank Rabbi Greenberg for granting me permission to publish the letter.

¹⁴ See Joshua Feigelson, "Relationship, Power, and Holy Secularity: Rabbi Yitz Greenberg and American Jewish Life, 1966–1983" (unpublished doctoral dissertation, Northwestern University, 2015), p. 108 n. 2. Feigelson discovered this letter and published most of it, *ibid.*, p. 107.

¹⁵ This has to be an error as 13 Tishrei, 5726 was Shabbat, not Tuesday.

Letter 6

One point concerning which the Rav was very eloquent and forceful was the necessity of having a mehitzah in shul. In Baruch Litvin's 1959 book, The Sanctity of the Synagogue, pp. 109–114, there is a letter from the Rav to an RCA convention dealing with this matter. (This letter has been reprinted in Community, Covenant and Commitment, pp. 139–142.) Moshe Schwartz found a copy of the original letter in the papers of his grandfather, R. Gedaliah Dov Schwartz, and I thank him for sending it to me. From the original letter we see that some paragraphs, in which the Rav offers an important personal statement about the halakhic process, were deleted when the letter was published in The Sanctity of the Synagogue. This was apparently done because these paragraphs are not specifically related to the mehitzah issue.

As chairman of the Vaad Halachah I intended to inform the conference about our activities during the past year. Since I am prevented from doing so I have asked my friend Rabbi Joseph Weiss to take my place.

Permit me to say the following. One of the fundamentals of my faith is that the Halachah is an all-inclusive discipline and system of thought capable of meeting any challenge of modern times and of confronting the most perplexing problems which a technically progressive and scientifically minded society may periodically pose. This optimistic formula, however, cannot always be successfully applied because of the limited knowledge and the imperfect intellectual capability of the human being. I for one, am not always able to behold the Halachic truth and to see the light under all circumstances. Many a time I grope in the dark, pondering, examining and re-examining an intricate Halachic problem—and find myself unable to arrive at a clear decision. Even the Talmud has not solved all problems and has not answered all questions. The *Teiku* is a very prominent and characteristic feature of *Torah She'B'al Peh*. We members of the Halachah Commission are not partners in a contracting firm whose task it is to provide every member of the Rabbinical Council of America with a clear-cut answer to his problems. Quite often the solution eludes us. We are beset by grave doubts. We face many alternatives not knowing which to choose since each is supported by sound logical reasoning. We cannot be guided in our decisions by emotional factors or pragmatic arbitrariness and hence we are impelled to employ in such situations the principle of “*B'divrai Torah Haloch Achar Hamachmir?*” which seems to inconvenience some of our members.

Religious Jews have of late developed an intolerant attitude towards what they call the shyness and reluctance on the part of scholars to commit themselves on Halachic issues, not knowing that there is no omniscience in this world and that doubt is an integral part of the Halachic

experience as it is of every scientific performance. A rabbi who thinks that he can solve all problems is implicitly admitting his own ignorance. I implore the convention to abstain from leveling charges of evasion at the Halachah Commission. Let us not repeat the complaints which are so common in religious circles in Israel about a lack of boldness on the part of the rabbinate. They come, for the most part, from people who are not conversant with Halachic scholarship. If there is in our ranks someone wise enough to undertake to answer all Halachic questions by return mail, I would not hesitate to relinquish my position as chairman to him.

The P.S. found in the Rav's letter is also of interest.

P.S. I would suggest that the convention adopt a resolution condemning the Humphrey Bill pertaining to humane method of slaughter. The convention should also send a letter of thanks to the State Department for the special attention of Assistant Secretary Herbert Hoover, Jr., for its stand against the proposed calendar reform.

Letter 7

This letter is to Zorach Warhaftig (1906–2002), Mizṛachi leader and Knesset member.¹⁶ From the letter we see that there was a plan to bring musmakbim of Yeshiva University's Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary to study in Israel. Noteworthy in the letter is the Rav's high regard for the young American Orthodox Jews who retained their commitment to the Torah while also achieving the same intellectual and professional heights as the non-Orthodox. He also notes that most of them are not committed to the ideals of Mizṛachi, a situation he very much wished to change.

יום שלישי, ט"ז מנחם אב, תשט"ז
לכבוד ד"ר ז' ווארהפטיג, שיחי'
שלום וברכה!

קבלתי את אגרתו הנכבדה. אתחיל בקל הקל תחילה. אי אפשר לי לתיר את הארץ
בחדשי החורף. עסוק הנני במלאכתי, מלאכת שמים, ואין לאל ידי להפסיקה אף לדבר
מצוה חשובה ותכלית נשגבה כעליה לארץ ישראל. שכיר יום אנכי. אשתדל, ברצות ה',
לגשם מאוויי ולעלות ציונה בקיץ הבא, בעונת הפגרא. אני תפלה וגם תחינה, כי אעברה
ואראה את הארץ הטובה.

ביחס לתכניתו של מע"כ על אודות מוסמכי ישיבת רי"א, הנני לחזור על דברי
שאמרתי לידידנו, הרב קירשבלום, כי אי אפשר לסדר את כל הענין מבלי שאחד
מקרבניטי תנועתנו יבא ניו-יורקה לשם זה ביחוד וידין [!] על ההצעה בכובד ראש עם
נשיא המוסד, ד"ר בלקין. הדבר נכבד ורציני מאד – ועלול הוא להשפיע חיובית על
התפתחות תנועתנו וקליטתה בשורות הנוער התורני כאן – וכדאי הוא לכתת עליו את
הרגלים ולשוט למדינת הים. מוכרחים אנו לחזור לתוך לבות הדור הצעיר הדתי שזה
עכשיו התחיל להגיח מן הצללים ולצאת מן רשות היחיד לרשות הרבים ולהטביע את
חותמו על החיים הציבוריים כאן (אם לא עכשיו – אימת?). ישנם הרבה גורמים
פסיכולוגיים וגם פוליטיים – שלא בנקל יעלה בידינו לסלקם – המפריעים את חובבי
רעיונו של מע"כ מלהוציאו לאורה. האשמה תלויה בנו על אשר הזנחנו את עבודתנו
החינוכית והתעמולתית בבתי היוצר לעתיד היהדות הנאמנה בארצות הברית והצבנו
בארות נשברים של ויכוחים פוליטיים שאינם מעלים ולא מורידים. ברם, יהיה איך
שיהיה, הצעד הראשון צריך להעשות בכיוון שהתווה מע"כ. המוסמכים אשר יבלו בארץ
שנה או שנתיים יוכשרו להחליץ כנושאי הרעיון והאידיאל של תחיה דתית בארץ הקודש.
עדיין לא נצלנו לטובת תנועתנו את הפלא הגדול אשר לא יאומן כי יסופר – דור
אמריקאי, בן תרבות והליכות עולם, שאינו נופל בערכו האינטלקטואלי והמקצועי
מחבריו הבלתי דתיים (ולפרקים גם עולה עליהם), מושרש בקרקע מסורת אבות, מצויד
בידיעות תורתיות רבות, בר הכי של המשך ובעל אחריות ומעש. לדאבוננו אין בני הדור
הגבור הזה הוגים חיבה למשאת נפש של המזרחי והפועל המזרחי. ישנם, כמובן, יוצאים
מן הכלל, אבל רובו ככולו אינם משתייך לתנועתנו. מעוות זה עדיין הוא בגדר אפשרות

¹⁶ The letter is found in the Israel State Archives, 12277/10-גל-000ijek).

של תיקון אם לא נחמיץ את השעה. לכן אל תחוסו על עתכם ובאו הנה. מצדי אעשה הכל כדי להביא את הדבר לידי גמר טוב. בנוגע לשאלה הראשונה, מי כמוני יודע את צערם של כל אלה העומדים במערכה למען הצלת הדור מרשת הטמיעה וההתנכרות, ומי כמוני מרגיש את הודה והדרה של הגבורה הנפשית המתבטאת לא בכריחה מן החזית והסתייגות מן החיים אלא בהתיצבות אמיצה בתוך תוכם ובמאבק על-אנושי על טיהורם וקידושם. בשעה שבקשתי את ידידי הרבנים למסור את דברי למנהיגי תנועתנו הדגשתי כי אין אני דן על עצם התכנית ורק מפאת נימוקים פוליטיים-תכסיסיים באתי בבקשתי לדחות את הענין לפי שעה ולהסירו מסדר היום. ייסוד בית האולפנא יגרום למאבק חדש מעין זה¹⁷ אשר קפץ עלינו בימים שעברו בעטיו של החוק שרות לאומי. כחבר נאמן למזרחי אני ממאן בפולמוס חדש אשר יגזול זמן ומרץ מחברינו. מדומני, שישנן עכשיו משימות יותר חשובות מלהתוכח עם אנשי ריב ומדנים כאן ולהגן על תנועתנו בפני אלה שאינם רוצים להאזין להגיון ישר ולהתחשב עם עובדות. תפקידנו עתה הוא להעמיק את האידיאולוגיה ולהרחיב את התנועה ולקנות לבבות ולעשות נפשות למשאת נפשנו ולא לשאת ולתת עם מנדינו ומתנגדינו.

אני חותם בחיבה ובכבוד רב,

יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק

ד"ש חמה לאביו הנכבד, הרב הגאון, שליט"א¹⁸

¹⁷ Although the sentence reads well, it is possible that one or two words are missing here, as the paper is cut.

¹⁸ R. Yerucham Warhaftig.

Letter 8

This letter is to Leon Gellman (1887–1973), a leader of Mizṛachi first in the United States and later in Israel.¹⁹ One of the issues the Rav dealt with was the plan by the Zim shipping line, owned by the Israeli government, to install two kitchens—one kosher and one not—on its cruise liner, the SS Shalom. This created a good deal of controversy, and after great pressure was exerted on the government, in both Israel and the Diaspora, plans for a non-kosher kitchen were abandoned. The letter also mentions the need to stop the missionary threat in Israel.²⁰

יום ה, ט' שבט, תשכ"ד
ידידי החביב, חו"ב סוע"ה . . .²¹ והוגה דעות, מוהרא"ל גלמן שיחי
שלום וברכה,

קבלתי את אגרתו. עשיתי מה שעשיתי ודברתי מה שדברתי בועדת המזרחי (הדברים סולפו ולקו בחסר וביתר, בשגגה וגם בזדון ע"י הכתבים) משום שהרגשתי כי גורל תנועתנו היקרה לי מאד נתון בכף מאזנים ויוכרע לחסד או לשבט לפי פעולתנו ביחס לשאלת המיסיון ואנית "שלום". החדשות שהגיעו מא"י הסעירו את הלבבות וביחוד עשו רושם אמיץ על הנוער הדתי בכלל (אינני מטפל בצעירי וויליאמסבורג או לייקווד). הרבה התחילו לשאול שאלות ולהקשות קושיות ולתהות על דרכה של תנועתנו. מובן, שהקיסרוג מן הימין גדול מאד. הנוער נבוך. אלה שרוצים להבנות מחורבנה של תנועתנו עסוקים בשקידה ובחריצות רבה בהשמצתה. עמדה תקיפה נחוצה היתה כאוויר לנשימה. עכשיו הכל מודים, כי היחידים העומדים בפרץ המה מנהיגי תנועתנו. הקנאים, גרוריהם ומשרתיהם מתפללים כי הממשלה תנקט עמדה נוקשה בענין האניה ולא תטה אוזן קשבת לדברינו. יש להם עוזרים בארץ ישראל הממטירים במכתבים, כי אין שאלת האניה חשובה כלל. עיקר העיקרים הוא מלחמה בקונסרבטיבים. רצונם להפריד בין הדבקים ולבלבל את המוחות. לכן אני מבקש את ידידי היקר למסור לחברנו הגדול, מוהר"מ שפירא,²² שלא להתפשר ביחס לשני המטבחים. רק מטבח אחד כשר הוא הפתרון היחידי. עיני הציבור הדתי נשואות לנו ויש בתוצאות המאבק משום סמליות גורלית לעתידה של תנועתנו.

בנוגע למסיון אני מבין את הבעיה בכל חומרתה ותסבכתה הכרוכה בחקיקת חק. אינני משפטן, ולא ברורה לי התשובה. ברם דבר מה צריך להעשות גם מפאת נימוקים הלכיים וגם בשל לחץ דעת הקהל. צריכים לבלם את "מסע הצלב" בארצנו הקדושה. הרבה דרכים לממשלה, במישרין או בעקיפין, לחסם את הדרך בפני המיסיונרים, שונאי דתנו ומדינתנו. יאמין לי ידידי, כי קשה מאד לשתף פעולה עם ה"צדיקים", בבחינת

¹⁹ For Gellman's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tziyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 268–272.

²⁰ The letter is found in the Central Zionist Archives, A374/161.

²¹ The paper is torn and one word is unreadable.

²² Haim-Moshe Shapira

"עבודה קשה במקדש".²³ יש ביניהם הנגועים בצרות עין ובתסביכים שונים, שרק פסיכואנליטקון יכול להבינם. הדבר עולה בטרחה מרובה ומיגעת. יש להשגיח מן החלונות ולהציץ מן החרכים, שלא יעשו דבר מרגיז ויפגעו בכבודה של ארץ ישראל, ח"ו. איסורים, חרמות ו"קנאות" המה מן הדברים הפשוטים [ו]אני לא הורגלתי בזה. לפתע פתאם הוטלה עלי המשימה של שומר חנם ה"חייב" גם באונסים (מתנה ש"ח להיות כשואל!²⁴) לא ביחס לכסף וכלים (כמו שלמדנו בפרשת משפטים) כי אם לאנשים. הפוליטיקה של הממשלה דוחפת הרבה מידידי וחובבי המדינה לזרועותיהם של קנאים. על מה נלחמת הממשלה? על מטבח של בשר חזיר!! נא לסדר את ענין האניה בהקדם האפשרי כדי שאוכל להשתחרר קצת מהשגחתי על בהולי מח ולב. אינני רוצה לטפל בדברי סילוף של העתונות. נפשי סולדת בהרבה שקרים שנפוצו ע"י כתבים שלא שמעו את דברי ומעולם לא ראוני. מימי לא אמרתי כי דת חדשה נולדה בא"י ברם השתיקה יפה לגוף וגם לנפש.

אני מאחל למע"כ אריכות ימים ושנים, מרץ יצירה וכחות רעננים עד כי יבא שילה.

בכבוד רב

יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק

²³ See *Yoma* 47b.

²⁴ See *Bava Metz'ia* 94a.

Letters 9, 11–14 were sent to Yitzhak Goldschlag (1921–1992), a Mizrahi leader who often corresponded with the Rav.²⁵ Letter 9 focuses on the “Brother Daniel” controversy, in which Oswald Rufeisen, a Jew who had converted to Catholicism and become a Carmelite friar, wished to be accepted as a citizen in Israel under the Law of Return. His case went to the Israel Supreme Court which ruled against him. The Court stated that according to halakha Rufeisen was to be regarded as Jewish, but since the Law of Return was not established on halakbic parameters, the government was within its rights to refuse citizenship to one who converted to another religion. The Rav, while happy with the Court’s ruling, was very disappointed at what he regarded as a basic error, namely, that halakbically a Jew retains his status as a Jew even if he apostatizes. The Rav’s position is explained in Letter 10. In addition, R. Aharon Lichtenstein’s analysis of the matter in his famous article “Brother Daniel and the Jewish Fraternity”²⁶ reflects the Rav’s position. At the end of his detailed discussion, R. Lichtenstein concludes:

As long as there is an identification with Knesset Yisrael, and not merely with a political state, the gravest of sinners remains a Jew. As a member of a spiritual community (even though he may not acknowledge and appreciate its true nature), he retains its quintessential character, at once a spiritual quality and a legal status—kedushat Yisrael, the personal sanctity of the Jew. With the loss of identification, however, there is a loss of identity. Personal status as a Jew—be it for marriage or any other purpose—is lost. The distinctive mark of Jewry, what being a Jew essentially means, is effaced. Kedushat Yisrael is destroyed... . Kedushat Yisrael may be a native endowment, but it is not an irrevocable patrimony. It is received, but it must also be taken; and it can be thrown away.²⁷

²⁵ See the Rav’s letters to him in the sources mentioned above, notes 2–4; *Community, Covenant and Commitment*, no. 41. Goldschlag also wrote an article on the Rav. See “Ha-Gaon Rabbi Yosef Dov ha-Levi Soloveitchik Shlita,” in Yitzhak Rafael, ed., *Sbragai 2* (Jerusalem, 1985), pp. 151–163. For Goldschlag’s biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tzzyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 244–246.

²⁶ The article originally appeared in *Judaism* 12 (1963), pp. 260–280, and has been reprinted in Lichtenstein, *Leaves of Faith* (Jersey City, 2004), vol. 2, ch. 3.

²⁷ *Leaves of Faith*, vol. 2, p. 78.

Letter 9

יום הששי עש"ק, א' טבת, תשכ"ג
ידידי הנכבד מוהר"י גולדשלג, שיחי,
שלום וברכה!

תשואות חן חן לו על אשר שלח לי באחרונה תגובת העתונות לפסה"ד על אודות המשומד. אדוני אינו יודע כמה חשובה היתה שאלה זו בעד הרבה מיהודי אמריקה התלושים ממסורת ומשרשיה ואין להם אחיזה בקרקע היהדות הנאמנה. ישנם הרבה יהודים בארבע כנפות ארצות הברית שאינם מצטרפים אל הכנסיה הנוצרית משום שרואים בפעולה זו בגידה באומה הישראלית. אם, ח"ו, ביה"ד הגבוה היה מוציא פסק לטובת המשומד כי זכאי הוא להכנס לא"י על סמך חוק השבות, הסכר האחרון היה מתפרק, ומי יודע מה היו עושים אחינו בני ישראל, שאין להם זיקה כלל ליהדות מלבד רגש של לויליות (נאמנות). שמח אני לראות כי גם העתונות החילונית ברכה את פסק הדין, אולם דברי השופטים כי ההלכה מכירה בו כיהודי גמור, ולו פסקו על פיה, כי אז היה יוצא זכאי, בלבד את מוחות יהודי ארצה"ב. אני מקבל שאלות למאות (בלי גוזמא) האם נכון הדבר. גם רבני א"י יודעים ללקט מקורות, וכמו שעשה השופט זילברג, הידועים לבר בי רב דחד יומא ושתינוקות של בית רבן יודעים אותם, להראות כי קדושתו לא "נפגמה" ח"ו אף כחוט השערה. לישראלים הלכתי זה בלי להתעמק אף כל שהוא במושגים ולהתעלם ממקורות אחרים ומהלכות שלמות המעידים בעליל כי מומרות מפקיע בהרבה מובנים קדושת ישראל, סופו עלול לסכן את מצב ישראל בגולה. רבנים אלה כנראה אינם מבינים ואינם מרגישים את גודל האחריות שהם נוטלים על עצמם באמרם כי המומר הזה ישראל גמור הוא. לפני שלשה שבועות נאמתי במכון הטכנולוגי של מאסאטשוסעטס לפני סטודנטים ופרופיסורים ע"ד יסודות היהדות. לאחר ההרצאה סבוני כדבורים הרבה מתבוללים גם אינם יהודים, ושאלה אחת בפיהם: האם אמת ונכון הדבר כי ההלכה מכירה במשומד כיהודי. אין התחקות זו פרי סקרנות לבד. מהוה שאלה זו ענין אקטואלי להרבה יהודים אמריקאיים שנתרחקו מן המקור, אבל אינם רוצים להתכחש לעמם. המה מבקשים תשובה ברורה. מעונינים המה בנקודת מבט ההלכתי יותר מבפסק הדין של ביה"ד הגבוה לצדק. פסיקאי אחד, פרופ' במכון זה!, אמר לי כי אם ההלכה תכיר במשומד כישראל גמור, אז אפשר לפתור הרבה שאלות סוציאליות העומדות על הפרק. האם יודעים הרבנים בא"י את המצב כמו שהוא בבחינת "מעשה ידי טובעין בים", והם מתעסקים בלומדות של סרק ואומרים שירה ל"בקיאותם" אשר איש ואשה תינוק ותינוקת יודעים. מוכן אני להסכים כי היהדות המסורתית זכתה בדין משום שביה"ד היה חילוני. במשטר "הלכתי", במדינה היה המשומד יצא [יוצא] זוכה. החילוניות "הגינה" על הדת. . .²⁸ טרגי קומדיה! אינני מתפלא כלל שמצב הרבנות ירד פלאי פלאים בארץ הקודש. יסלח לי אדוני שאני משתמש בביטויים חריפים. אולם אין אדם נתפס על שעת צערו. אני יודע את המצב בארצות הברית היטב.

בברכה רבה ובתודה

יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק

²⁸ Ellipsis in the original.

Letter 10

The following is taken from a December 27, 1962 letter written by Yisrael Friedman to Shabbetai Don-Yahya (also known as דניאל ש. דניאל), the editor of Ha-Tzofeh.²⁹ The letter offers the Rav's explanation as to why an apostate is no longer regarded as Jewish.³⁰

בשיחה שהתקיימה בימים אלה בין הרב ד"ר בן-מאיר סגן יו"ר הכנסת, הנמצא כעת בארצות הברית, והגאון ר' יוסף דב סולוביצקי, הביע הגאון שליט"א את תמיהתו על שבכלל קיימת בעיה שכזאת, והצביע על גמרא ורמב"ם מפורשים הפוסקים בדרך חותכת הלכה בנידון. והרי:

במסכת יבמות דף טז ע"ב במימרא של ר' יהודה בר רב אסי שחוששים לקידושין של עובד כוכבים, שמא מעשרת השבטים הוא, נאמר בדף יז ע"א כי אמריתיה קמיה דשמואל, א"ל לא זוו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים, שנאמר (הושע ה, ז) "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו". ומקשים המפרשים איך יכלו חכמים לעקור דבר מן התורה כלפי היתר לאשת איש, כידוע שבכל מקום (כלפי כותים לדוגמא) שנאמר שעשאום לעובדי כוכבים גמורים הכוונה היא לחומרא, ולא לקולא, והרי כאן יוצא שגם לקולא דינו כעובד כוכבים גמור. והסביר הגאון בשם אביו ז"ל שהנקודה הקובעת כאן היא מה שנאמר בפסוק "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו", כי יתכן שיהודי יכול להיות מומר לכל התורה כולה ואפילו לעבודת כוכבים, אבל איננו עד כדי כך מנתק השתייכותו לעם ישראל, עד שיהא בטוח כי בנים זרים ילדו. אולם מומר שעובר לגמרי לדת אחרת, הרי יוצר ניתוק שכזה כלפי עצמו וצאצאיו.

והביא הגאון ראיה נוספת לכך מפירוש המשניות לרמב"ם במסכת נדה פרק ז משנה לפני האחרונה, ד"ה: כל הכתמים הנמצאים בכל מקום טהורים, ואומר הרמב"ם כלפי כותים בסוף המימרא: "וזה מאז, אמנם היום הנה הכותי עצמו אם מת לא יטמא באהל לפי שהם עובדי כוכבים ואין מטמאין באהל." והרי כידוע שבקשר לכותים בזמן הגמרא קבעו אותם כעובדי כוכבים גמורים לחומרא ולא לקולא. והרמב"ם פוסק שכיוון שבימים אלו כבר הסתבר שכותים אינם יותר חלק מעם ישראל, הרי גם לקולא הם כעובדי כוכבים גמורים ואינם מטמאים באהל כדין ישראל, אלא דינם כדין מי שאינו יהודי. ברור הדבר אם כך כי מומר גמור, להבדיל מכופר או עובר עבירות—מומר שעוזב את עם ישראל על-ידי קבלה על עצמו דת אחרת—הרי הוא מבחינת [!] "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו", ואז דינו כדין עובד כוכבים גמור אפילו לקולא ולא רק לחומרא.

²⁹ For Don-Yahya's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tz'iyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 317–320.

³⁰ The letter is found in the Israel State Archives, 14923/5-גל-000j33d).

Letter 11

The following two letters also deal with the plan to have two kitchens on the Israeli ship Shalom, one kosher and one not. From these letters we see that the Rav viewed this issue as a most significant matter, with great symbolic significance. In his opinion, the Orthodox had to exert all of their influence to ensure that the ship not install a non-kosher kitchen. He also expresses a strongly negative view of Prime Minister Levi Eshkol's handling of this matter. The first letter concludes with comments about the missionary threat in Israel.³¹

ידידי הנכבד מר יצחק גולדשלאג שיחי,
שלום וברכה!

תשואות חן חן לו על אגרותיו וכל החומר שהוא מספק לי מדי פעם בפעם. הדברים יגעים. הידיעות סותרות ומכחישות הדדית, וראש הממשלה אומר ואינו עושה ומשתלב בעירבוביא של הבטחות. שיחתו עם העתונאי מר פלינקר ע"ד אנית שלום שהופיעה ב"טאג" עשתה רושם נורא כאן. רק במאמצים גדולים הצלחתי לעכב את הרבנים מפרסום האיסור. אוי לו לדור כי מנהיגו מדבר ומפטפט דברי שטות, הבל והבאי. מקווה אני כי ביחסיו עם המציאות הוא משתמש בשכלו (אם דבר זה קיים בו) ולא בלשונו. חבל, חבל, כי ע"י הערות מטומטמות מרחיקים את הנוער הדתי ואת היהדות החרדית בכלל. כבר כתבתי לידידי החביב כי אני עומד על המשמר ומשתדל להשגיח על חברי שלא יעשו דבר תקלה. אמנם לכל תכלה וגבול וגם לסבלנות. אם אנית שלום תצויד בשני מטבחים יפורסם האיסור וגם יבוצע, ואל ישאו הרבה מן האורחים הבאים לא"י את חברינו,³² כי אין דבר זה אלא איום. אין אנו מאיימים ואין אנו נותנים אולטימטום לשום איש. ענין שני מטבחים הפך סמל [!], וגורל תנועתנו תלוי בתוצאות המאבק. לא נחשה ולא נשב בחיבוק ידים. אני מקווה שלא נצטרך להשתמש בתחבולות כאלו, אבל אם אחרים יכריחו אותנו לא ננוס מן המערכה. עוד הפעם אל תטו אוזן קשבת לדברי פיתוי של אנשים שאין להם שום השפעה על היהדות החרדית כאן. עתידה של תנועתנו תלוי בתוצאות ההתנגשות ע"ד האניה. פשרה כל שהיא עלולה להחריב את התנועה ולהרחיק ממנה את הכחות היותר יפים. דברתי עם ידידי החביב, הרב קירשבלום, על אדות זה והסברתי לו את המצב כמו שהוא, והוא בדעה אחת עמדי.

נא להאמין לי, כי רק חיבה יתרה לתנועתנו מדברת מתוך גרוני. אמנם ישנן בעיות אחרות, שמצד מהותן חשובות יותר מבעית "אנית שלום", אבל אניה זו הפכה "ערקתא דמסאנא" [!] ונעשית עיקר גדול בדת.

עכשיו בדבר מסיון. בודאי ידוע למע"כ, ידידי, כי היהדות החרדים באנגליה לכל זרמיה מימין ועד שמאל שלחה אגרת לראש הממשלה שבו היא מבקשת אותו הדבר שיהדות הנאמנה כאן בקשה: לבלום את תיאבון המיסיונרים ולהציל נפשות משמד. חזית

³¹ Letter 11 is found in the Central Zionist Archives, A374/161. Letter 12 is found in the Central Zionist Archives, Z7/584.

³² See 2 Kings 18:29. The meaning is: Let not the many visitors arriving in Israel deceive our colleagues into thinking that this is only a threat.

מאוחדת של היהדות החרדית כאן הולכת ומתגבשת ותעשה כח עצום, בפרט, כי חזית זו מורכבת מב"כ הנוער התורני בעל תרבות והשפעה. אפילו הנוער הקונסרבטיבי הולך ומצרף לחזית זו. אני פקדתי עליהם שלא לפרסם שום דבר ושלא להפגין ושלא להשתמש "בפובליסיטי". לכן אין הרבה יודעים על תנועה זו המתעסקת לא רק בענין המיסיון בא"י כי אם בכלל ביחסים ההדדיים שבין עמנו והכנסיה הקתולית בקשר עם המועצה האקומנית וה"הצהרה" שלא הוצהרה שהיא חטיבה אבנגלית כולה.³³ החלטנו להוציא את כל הענין מידיהם של הארגונים הסקולריים שיכולים להביא את עם ישראל לתהום של התנצרות, ר"ל.

הנני כותב כל זה לידידי כדי שחברינו ידעו שהענין לא ירד מן הפרק. אינני משפטן, אבל דבר מה צריך להעשות. אם נוכל להשיג דבר ממשי נהפך התנועה [!] היותר חזקה בארצות הברית.

בברכה

יוסף דוב הלוי סלוביצ'יק

[לפי תאריך הדאר המכתב יצא בה' אדר תשכ"ד. נתקבל י' אדר תשכ"ד.³⁴]

³³ He is referring to a draft of the Vatican document *Nostra Aetate* which he regards as a missionary text. I thank Prof. David Berger for helping clarify this point.

³⁴ The bracketed sentences appear in the typed version of the letter.

Letter 12

August 26, 1963

יום שני, ו' אלול, תשכ"ג

Dear Rabbi Kirshblum

In this morning's mail I found a copy of a letter, concerning the Kashruth problem on the ship Shalom, addressed to you by Mr. Shragai.

I wholeheartedly approve of his suggestions and I take the liberty of urging you to implement them as soon as possible. The introduction of a double menu on an Israeli boat under governmental auspices will have a corrosive effect upon many American institutions. If my assistance is needed, please call upon me.

With personal regards,

כתיבה וחתימה טובה לשנת חיים ושלו' וכל טוב!

Sincerely yours,

Joseph Soloveitchik

Letter 13

*In this letter the Rav again speaks about issues of religion and state in the State of Israel.*³⁵

עש"ק, כ"ח ניסן, תשכ"ד
כבוד ידידי מוהר"י גולדשלג, שיחי,

שלום וברכה!

קבלתי את מכתבו. גופא דעובדא הכי הווי. כשהסכמתי לשיחה התניתי שתופס [!] השיחה קודם שיפורסם ימסר לי להגהה. הוא קיים את התנאי ושלח לי את התופס. אני עברתי עליו, הוספתי עליו וגרעתי ממנו הרבה והמצאתיו לו. הנוסחה שפורסמה ב"על המשמר"³⁶ היא הראשונה שהעתונאי כתב בעצמו ושלח לי. בעתונות האנגלו-יהודית פרסמו את התופס המוגהה. מדוע נזדמן ל"על המשמר" הנוסחה המשובשת, הבלתי מתוקנת – לא אבין.

כשמע"כ יקרא בתשומת לב את התופס השני, יראה את השינויים והחילופים, כבדי משקל.

החלטתי להביע דעות אלו לא באה בקלות ראש. נמלכתי בעצמי וגם בתלמידי וחברי מהסתדרות הרבנים והישיבה. עיפים אנו מכל מעשה התעתועים של החילוניים לרבות גם חברי הממשלה המתערבים בעניני הוראה ורבנות ומאיימים תמיד בביטול ה"קידושין". כאן בארצות הברית השיחה עשתה רושם טוב ואמיץ לטובת תנועתנו. אל יחשבו החילוניים וגם המתקנים כי הננו כעניינים העומדים בפתח הממתינים לפירורים מעל שולחן "גבוה" של המפא"י, שבחסדם מעניקים לנו "קונצסיות" דתיות. אם אין אתם רוצים בנישואין אלה אנו נכונים לקבל גט פטורין או לבטל את הנישואין. יחדלו נא לאיים! המצב כאן עקב הטלגרמה של שבעת האירגונים דרש עמדה חזקה בלתי תלויה כזו. יאמר נא מפא"י כי היא רוצה במדינה חילונית!

בכלל ענין ה"נאמנות הכפולה" ביחס למדינה סקולרית שכנע את הרבה מן המתבוללים כאן אשר חתמו על המברק לאשכול כי אסור "להשתעשע" בעניני דת ומדינה. הלא פחדנים המה!

מובטחני כי במשך הזמן קבלתם תופסים אחרים של השיחה בצורתה המתוקנת. כאן נדפסה בהרבה עתונים אנגלו-יהודיים במילואה. ה"טאג מארגן זשורנאל" תרגם אותה ולא הבין את האנגלית וגם לא ידע איך לכתוב אידיית ויצאה מקולקלת "בלי ידים ורגלים". אם אדוני רוצה בתופס השיחה אמציאנה אליו.

בנוגע לריפורמים, אלה הנלחמים בהם מגדלים אותם ומפרסמים את פולחנם. כנראה שהרבה מאתנו החרדים עדיין חיים בעירות קטנות בליטא או בפולניה ונאבקים בתכסיסים העלולים לחזק את האויב.

בדבר ביקורי בא"י בקיץ זה, כתבתי כי אם רעיתי שתחי' תרגיש עצמה טוב נשתדל לבקר בארץ חמדת אבותי ברצות ד'.

³⁵ The letter is found in the Religious Zionist Archives, Mossad ha-Rav Kook.

³⁶ *Al ha-Mishmar*, March 31, 1964, p. 2.

בברכה רבה,

יוסף דוב הלוי סלוביץ'יק

Letter 14

Here we have an example of the Rav's concern for members of the Boston community. Alan Solomont (born 1949), the subject of the letter, went on to have a distinguished career, and is a well-known philanthropist and Democratic Party activist. I thank Mr. Solomont who provided the information that enabled me to date the letter.

[קיץ תשל"א]

כבוד ידידי הנעלה, מוהר"י גולדשלג, שיחי,
שלו' וברכה!

דבר לי אל כבוד ידידי. בן למשפחה עשירה וחשובה בבוסטון נמצא בארץ ישראל כאורח הקיבוץ "כפר בלום". בחור זה שגודל בבית נטול אמונה ואהבת ישראל תועה עכשיו בדרכי החיים ומבקש אידיאה, אידיאל, ז.א. משמעות לקיומו. (בינתיים גם המשפחה לבשה צורה אחרת והפכה לדתית עקב קשריה עם ישיבת רמב"ם שיסדתי.) הוא מבקש את מזלו ויעודו בארץ אבות. לכן אני מעונין מאד, כי צעיר זה יבלה זמן מה גם בקיבוץ דתי. דברתי עם אביו והלה שמח מאד לקראת הזדמנות כזו כי עכשיו הוא רוצה להחזיר את בנו בתשובה. בניו הצעירים שהספיקו להספח על תלמידי ישיבת רמב"ם מפגינים את יהדותם והתמסרותם לתורה ולמצוה בראש גלי. ברם הבן הבכור שלא גרם מזלו לבקר את בית ספרנו מחפש לו נתיב בחיים מתוך מבוכה וסנורים. האם יש לאל ידו לבקש את אחד מן הקיבוצים הדתיים להזמין צעיר זה לחודש ימים או פחות או יותר. מי יודע, אולי ביקור בקיבוץ דתי ישפיע עליו לשנות את דרכו, וישוב וינחם על מעשיו. כתבת הצעיר הוא: אלן סולומנט, כפר בלום, גליל העליון.
אני מודה לאדוני מאד מאד.

ידידו מוקירו

יוסף דב הלוי סולוביצ'יק

Letter 15

In this letter from the Rav to the Mizṛachi leader Yisrael Gan-Zvi,³⁷ the Rav reaffirms his commitment to Mizṛachi. This is one of a number of letters that the Rav sent to Mizṛachi figures who were worried that the Rav's public criticism of various political positions adopted by Mizṛachi signaled that his enthusiasm for the movement as a whole had cooled.³⁸ In all of these letters the Rav strongly affirms his support for Mizṛachi and its vital role in fostering religious life in the State of Israel.³⁹

יום ב', כ"ט אדר, תש"כ

למר י. גן-צבי

שלום וברכה

קבלתי את אגרתו מיום י"ז לחודש זה. אודה ולא אבוש, כי תוכן האגרת גרם לי עגמה וגם עלבון. אין בי הרבה מדות טובות, ברם ב"מעלה" אחת ברכני א'. נפשי בוחלת בדברי רכילות ולעז, ומימי לא השתייכתי לכת מקבלי לשון הרע. העובדה עצמה, כי חברי המרכז העולמי מלאו את ידי אדוני לכתוב אלי אגרת הכחשה, עשתה עלי רושם מוזר. צורך הכחשה מבוסס על הנחת חשד, כי עלול אני להטות אוזן קשבת לדברים טפלים ובטלים כאלה, ובהנחת חשד זו יש משום פגיעה בכבודי ובכבוד כל אדם נורמלי, בן דעת ובעל נימוס. אמנם בינה יתרה לא נתנה לי מן השמים, אבל, בכל זאת, אינני נמנה על חבורת הפתאים המאמינים בכל דבר, בסיפורי בדים ובמעשיות שאין להן שחר. אטו בשופטני עסקינן?

היחסים ביני ובין התנועה בעינם יעמדו גם להבא. המה יהיו לא רק מתוקנים אלא גם לבביים, רפוּדי חיבה וידידות הדדית. השתייכותי לתנועתנו מבטאת זיקה פנימית אשר מים רבים לא יוכלו לבטלה. סיסמתנו⁴⁰ — המתבטאת במטבע קצרה רבת תוכן וענין: עמידת גבורים בתוך מערכות העולם המודרני על כל נפתוליו במקום בריחה, שהיא תחילת נפילה, ומאבק בני אמונה ומסורת על טיהורם וקידושם של החיים במקום פרישה בת היאוש — משמשת לנו לעינים גם כאן, בארצות הברית, בעבודתנו החינוכית, אשר הרבה ברכה ראינו בה בעונה האחרונה. כל זמן שמפלגתנו תדגול בסיסמה זו אשר נאמן לדגלה.

אמנם, מפעם לפעם אין אני מסכים לקו הפוליטי שתנועתנו נוקטת בו. ברם אין בחילוקי דעות עראיים שבין אחים לדעה משום פירוד הלבבות הדופקים בריתמוס אחד. לו הייתי תושב ארץ הקודש הייתי מחווה את דעתי בעליל, אולם כבן חוץ לארץ אין אני

³⁷ For Gan-Zvi's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tz'iyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 277–278. His article, "Against 'Separation' in Israel," appeared in *Tradition* 2 (Spring 1960), pp. 218–236.

³⁸ See *Community, Covenant and Commitment*, pp. 195–206, Helfgot, "From the Rav's Pen," pp. 325ff.

³⁹ The letter is found in the Central Zionist Archives, Z7/855.

⁴⁰ He is apparently referring to the Mizṛachi slogan, "The Land of Israel for the People of Israel according to the Torah of Israel."

רשאי לקפוץ בראש ולבקר אפילו לפעמים בלתי תכופות. לכן אתי תלין הבקורת, ואין אני מגלה אותה לשום איש. אחד אני יודע: לולי תנועתנו משוללת היתה היהדות החרדית חלק ונחלה בבנין הארץ ותקומת המדינה, פעולות גורליות, טעונות הוד היסטורי. דייני בהכרה זו כדי שארגיש עצמי מקושר לתנועה שהצילה את כבוד היהדות הנאמנה בתקופה מכריעה כזו.

אגב גררא רצוני להוסיף דבר אחד. נתקלתי בידיעה ב"הצופה", כי בעתון פלוני אלמוני הופיעה שמועה כאילו הבעתי את דעתי בשיחתי עם ראש הממשלה שיש להפריד בין הדת והמדינה. לא היו דברים מעולם. לא נגענו בשיחתנו בנושא זה. אמנם בשקלא וטריא עם העיתונאים רצה אחד להטיל פירוש כזה בהשקפתי על הרבנות ותפקידיה, ואמרתי לו בפירוש כדברים האלה: אין אני בעד הפרדת הדת מן המדינה כי אם בעד הפרדת הרבנות ממשרד הדתות.

בברכת שמחת הרגל ובכבוד רב,

יוסף דוב הלוי סלובי'ציק

דרישת שלום מיוחדת לידידי הנאמן, מר משה שפירא. אברך אותו ואת כל משפחתו בברכת מועדים לששון ולשמחה. עוד הפעם אני מודה לו על ידידותו אלי.

Letter 16

In this letter we see the Rav's fond feelings for two long-time Mizrahi leaders, Shlomo Zalman Shragai (1899–1995)⁴¹ and Yitzhak Rafael (1914–1999).⁴²

יום הששי ערב ש"ק ט' מרחשון, תשל"ח
כבוד ידידי היקר, הרב הג' והנעלה, מוהר"ם קירשבלום, שיחי',
שלו' וברכה!

נא למסור לשני ידידי, מוהרש"ז שרגאי ומוה"ר יצחק רפאל, את איחולי הכי לבביים
לרגל המסיבה הנערכה לכבודם.

לא איש דברים אנכי. קשה עלי לבטא במלים מסוימות את חשרת רגשותי ורחשי לבי.
עולמי האימוצינוגלי גנוז וטמון מעין רואים. לכן אל אאריך בדברי שבח על שני חתני החגיגה.
אולם ליהווי ידוע לכולכם כי יותר ממה שאני אומר לפניכם כתוב עלי לבי.
האחד הוא איש מחשבה והרגשה, בעל נפש עדינה ובישנית, מאציל הוא הוד וחזון
על הקרובים אליו.

השני הוא איש מרץ ופעולה, בעל שכל ישר ומוח חריף מאציל הוא על כל הנספחים
אליו עוז פנימי וגבורה המתבטאים במעשה.

שניהם כאחד טובים ושניהם כאחד תרמו תרומה גדולה לתנועתנו. אלמלא המה אין
אני יודע אם היינו מגיעים עד כה!

האחד בצלותא ובבעותא, פשוט מיט זאגען תהלים. השני בחרבו ובקשתו. האחד
בלבביות ובחזון. השני בתכנית ברורה, משמעת דיקנית ויד יוצרת – שניהם הקדישו את
חייהם לשיבת ציון הדתית. שניהם חשבו, פעלו, נלחמו ועמדו בראש התנועה שנים
רבות.

כולנו חייבים להכיר טובה להם. מה אמר ר"ע לתלמידיו כשדחפו את רחל שבאה
לקבל פני בעלה המפורסם אחרי רבות של פירוד ועוני? "הניחו לה, שלי ושלכם – שלה
הוא".⁴³ כך אנו אומרים לחתני המסיבה: שלנו – שלכם הוא!
הקב"ה יתן להם חיים ארוכים, חיים שיש בהם מן האושר הפנימי ומן ההצלחה
המעשית.

בכבוד רב

יוסף דוב הלוי סלוביצ'יק

⁴¹ For Shragai's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tz'iyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 930–942.

⁴² For Rafael's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tz'iyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 858–877.

⁴³ *Nedarim* 50a.

Letter 17

In this letter to Shlomo Zalman Shragai, the Rav defends the religious legitimacy of something Shragai wrote, apparently dealing with the "Who Is a Jew" issue. Unfortunately, I do not know the particulars of why some found Shragai's words problematic.

מוצאי ש"ק, י"ד שבט, תשכ"ה

ידידי החביב והנכבד מוה"ר ש"ז שרגאי, שיחי,
שלו וברכה!

יסלח לי אדוני את עוון שתיקתי. טרדתי מעבירה אותי על דעתי ועל דעת חברי. אמנם אין בה מחוסר רגש כיבוד וידידות לאדוני. אני מחבב כל אגרת ואגרת שהנני מקבל ממנו וקורא בעיון רב וגם בעונג רב את דבריו הנחמדים המופיעים מעונה לעונה ובהזדמנויות שונות והחוצבים להבות אש של אהבה עזה וגדולה לא, לעמו ולארצו.

קראתי את דבריו שהמציא לי ולא מצאתי בהם אף שמץ של סטיה מדרך האמונה והמסורה. לכן "לך איעצך" שאל יתענין בדברי בקורת שרק איבה וקנאה מבצבצות מהם ותוססות בהם, ולבטלם בתכלית הביטול ובהיסח דעתו הגדולה והרגישה. כולנו יודעים, כי מע"כ הוא העומד בפרץ והמגין בדמי לבו ובמסירת נפשו על עיקרי ההלכה ביחס לטהרת עם ישראל וספר יוחסין שלו. אלה הרואים "מומים" בשיטתו ובהתנהגותו לא נקפו אפילו באצבע קטנה למען עיקרון זה. יודעים המה איך לבקר ולפסול אבל לא איך לתקן ולטהר. עוד הפעם, אין המה מעליבים את מע"כ כי אם את עצמם. אני מודה לו על ספר "פתיל תכלת" ששיגר לי. תשואות חן חן לו!

אני דורש בשלומו הטוב ובשלום רעיתו הכבודה ואני חותם בכל טוב,

יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק

Letter 18

This letter, whose recipient is unknown, relates to the Rav's well-known harsh public criticism of Rabbi Emanuel Rackman's (1910–2008) claim that in contemporary times the ḥazakah of tav le-meitav tan du mi-le-meitav armelu (that a woman prefers almost any husband to being single) is no longer applicable.⁴⁴

יום ב', יב תמוז, תשל"ח
כבוד ידידי הנעלה, הרה"ג, איש האשכולות, שיחי,
שלום וברכה!

תודה לבבית על אגרתו. מעולם לא אמרתי דברים כאלה. מעולם לא עלו ברעיוני מחשבות כאלו. להד"מ! לא דבר ולא חצי דבר! לפני שנתים הופיעו בעתון *The Jewish Examiner* מאמרים ע"ד האשה בהלכה. המאמרים הם פרי עטו של ידידנו. באספת הסתדרות הרבנים הרצה דברים דומים לאלה שפרסם בעתון. כשנודע לי הדבר אח"כ מחיתי נגד המאמרים וההרצאה. קשה היה עלי הדבר מאד, מאד, כי הלא הוא מידידי הנאמנים זה רבות בשנים. ברם למרות צערי שגרמה לי מחאתי לא יכלתי לעבר בשתיקה, מחיתי בנוכחתם של יותר ממאה איש!

עוד הפעם אני מודה לו על שהעיר את תשומת לבי.

בברכה ובחיבה,

יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק

⁴⁴ The text of the Rav's 1975 address to the rabbinic alumni of Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary, where he criticizes Rackman's approach, can be seen at www.arikahn.blogspot.com/2013/03/rabbi-soloveitchik-talmud-torah-and.html. Regarding the Rav and Rackman, see Lawrence Kaplan, "From Cooperation to Conflict: Rabbi Professor Emanuel Rackman, Rav Joseph B. Soloveitchik, and the Evolution of American Modern Orthodoxy," *Modern Judaism* 30 (Feb. 2010), pp. 46–68.

⁴⁵ The title of the newspaper was actually *The Jewish Week and the American Examiner*.

Letter 19

On February 24, 1969, Rabbi Zemaḥ Zembrowski (1911–1996)⁴⁶ wrote to the Rav informing him that he told the leadership of Mizṛachi-Ha-Poel ha-Mizṛachi about the Rav's suggestion that a world council of Torah sages be formed, and they agreed to do so. Before beginning this process, they wanted to know which rabbis the Rav would recommend for this international body. In response to this, the Rav states that Zembrowski had misunderstood him, as he did not intend a council of Torah sages as is found in Agudat Yisrael, but rather that the religious Zionist leadership should consult with Torah scholars regarding the important issues that arise. In this letter we again see the Rav's concern for young people from the Boston community who were on their own in Israel.

יום ב', כז אדר, תשכ"ט
ידידי הנכבד, הרב צ. זמברובסקי, שיחי,
שלו וברכה!

קבלתי את אגרתו. לא נתכוונתי למועצת רבנים רשמית. אין אנו משתעשעים במועצות גדולי, חכמי או גאוני תורה. זוהי זכות מיוחדת של אגו"י. אין אני רוצה בזה. מה שרציתי הוא דבר שונה לגמרי. אם תלמידי חכמים, הוגי תורה ולנים באהלה של תורה משתייכים לתנועתנו, אז מחובתה של התנועה לעמוד עמם בקשר ובמשא ומתן ביחס לשאלות חמורות (פוליטיות, חברתיות, וכו') העולות על הפרק. אם דעתם של ת"ח שבתנועה מבוטלת לגמרי, אז אין שום ערך בהשתייכותנו אליה. אנו עומדים בתנועה ומגינים עליה בכל לב ונפש. עדיין לא הרגשתי בשום מחווה שיש בה משום הכרה סתמית, או הכרת טובה מצד התנועה אלינו. אם אין צורך בת"ח, למה לנו להלחם בעדה? אין צורך בהחלטות, ובויכוחים, כי אין רשמיות לדברי אלה. אם ראשי התנועה מבינים את אשר בלבי יכולים המה לתקן את הדבר. אם אינם רוצים להבין אז אין ממש במינוי מועצות [!] רבנים.

דרך אגב, אני מבקשו לנהוג מנהג הכנסת אורחים בשלש תלמידות של האוניברסיטה העברית, ולראות כי יבלו את ימי החג (עיקר העיקרים את ליל הסדר) בחוג משפחות דתיות. הבחורות הן מבוססות, בנות בתים מהודרים שאצילות חופפת עליהם. אני רושם את שמותיהן של התלמידות ומקום מקוריהן.

- (1) תמר סיון – שיכון הסטודנטים, רחוב גבטמלה [גואטמלה] 3/35 קרית היוכל
- (2) חיה גבורין – " " " " " "
- (3) רחל לייטמן – מטודלה 34 מובטחני, כי תמלאו את בקשתי.

אני מאחל לו ברכת מועדים לששון ולשמחה, בכבוד רב,

יוסף דוב הלוי סלוביצ'יק

⁴⁶ For Zembrowski's biography, see *Entzyklopedia shel ha-Tz'iyonut ha-Datit*, vol. 6, cols. 428–431.

Letter 20

After the passing of Chief Rabbi Isaac Herzog (1888–1959), many hoped that the Rav would be one of the candidates when the next chief rabbi was voted in. In the following letter, the Rav writes to R. Reuven Katz (1880–1963), chief rabbi of Petah Tikvah, explaining why he does not wish to be considered for the position of chief rabbi. While most of this letter (with minor changes) appeared in Ha-Doar, March 11, 1960,⁴⁷ this is the first time the complete letter has appeared in print.

יום ג', י"ח שבט, תש"כ

כבוד הרב הגאון הגדול, עטרת ישראל ותפארתו, מרביץ תורה ויושב בישיבה, מוה"ר ראובן כ"ץ, שליט"א שלום וברכה מרובה!

קבלתי את מכתבו הראשון יומים קודם שנהייתי נחליתי⁴⁸ ונפילתי למשכב. ימים קודרים, מלאי דאגה סבל ובדידות אלמת עברו עלי. עולמי נטרף לפתע פתאום. אולם זכות אבותי עמדה לי בשעת זעם, והקב"ה ברחמיו המרובים פדה בשלום נפשי ולא נתנני למות. יהי שמו מבורך.

לפיכך לא נזדקקתי לאגרתו של מעכ"ג. גם עכשיו, כשאני הולך ומחלים, עוד לא התנערתי מן החולשה הגופנית והבהלה הנפשית שקפצו עלי בשעות קשות ומרות של חולי ויסורים. עדיין אין לי העצמה לנסח הרהורי במטבעות לשון מתוקנות ולהכריע בדברים העומדים ברומו של עולם. אולם אשתדל עתה להשיב תשובה ברורה ומחוררת כשמלה על מכתביו הנכבדים.

אני מגלה לו את כל לבי ללא שום נסיון של חיפוי פוליטי על כוונותי. לכתחילה, כשבני מעכ"ג, הרבנים הגדולים ואנשי האשכולות, מסרו לי בשמו, כי הוא רוצה לעמוד לימיני ולתת את אימונו לי [!], הצעיר בבית הלוי, הכרעתי לציית להצעתו ולשאת במשא הרבנות הגדולה.

קווייתי, כי יעלה בידי להפריד את הצד הטכני-הפוליטי מן העבודה הרוחנית הגדולה, הרבצת תורה ודעת א', וכי אוכל להקדיש את זמני ומרצי לעיון, ללימוד ולמחשבה, כמו שעלה ביד מעכ"ג באופן נפלא כל כך.

אולם המאורעות האחרונים בקשר עם הרבנות הראשית, ההתנגשויות האישיות וגם המפלגתיות ונסיון השתלטות על הרבנות על ידי בני אדם שאין להם שום זיקה לדת, הפיצו אור חדש על המצב, ומספוקני אם אוכל לעסוק בתורה מתוך מנוחת הנפש. ישנה אומדנא דמוכח, כי אשתלב בכל נפתולי הפוליטיקה, דבר שאינו לרוחי ולרצוני. לכן הנני מוכרח להודות, כי במצב הנוכחי אין אני ראוי לכהונה זו. מלמד הנני, ואין לי בעולמי אלא ד' אמות של הלכה. אינני רוצה לצאת מהן אף אם יתנו לי מלכות שלמה. אין די מלים בפי להודות לו על חיבתו אלי. לעולם לא אשכח את ידידותו.

⁴⁷ A translation of what appears in *Ha-Doar* is found in *Community, Covenant and Commitment*, p. 177.

⁴⁸ See Daniel 8:27.

בהערצה ובאהבה,

יוסף דוב הלוי סלוביצי'ק

Letter 21

Dr. Marvin Fox (1922–1996) taught for many years at Ohio State University in Columbus, Ohio. When the synagogue he attended in Columbus, Agudas Achim, built a new building and instituted mixed seating (while still calling itself Orthodox), Fox was placed in a quandary and wrote to the Rav. The Rav's reply is in line with his consistently strong stand against mixed seating, which he viewed as a desecration of the synagogue.⁴⁹

יום הששי, ג' תמוז, תשט"ו

June 23, 1955

Dr. Marvin J. Fox
Department of Philosophy
Ohio State University
Columbus, Ohio

Dear Dr. Fox,

Please excuse the delay in answering your letter. I have been unwell these past few weeks and I have abstained from any kind of work.

My attitude towards a synagogue with a mixed seating arrangement has been explained to rabbis and laymen many times and it unequivocally censures any deviation from the architectural pattern of sex segregation which is as old as the synagogue itself. Women and men must be segregated in the synagogue by a partition; otherwise the synagogue not only forfeits its Halachic status but becomes a secularized and vulgarized house of worship unworthy of its name. Whoever quotes me to the contrary is deliberately lying.

Relative to your problem, I must say that since I am not familiar with circumstances prevailing in Columbus I am unable to guide you. All I can say is that I would advise you to pray at home (even on Rosh Hashanah and Yom Kippur) rather than to participate in a service which contradicts the basic elements of **עבודה שבלב**. Of course, if you are able to organize a strictly orthodox synagogue you should certainly engage in this most worthy undertaking. The issue of the synagogue today has assumed central significance, and therefore we must ascribe to the synagogue

⁴⁹ For other letters of the Rav dealing with prayer in a synagogue with mixed seating, see *Community, Covenant and Commitment*, pp. 125–142. The Rav's letter to Fox is found in the Marvin Fox Papers, Box 29, Brandeis University, and appears here courtesy of the Robert D. Farber University Archives and Special Collections Department, Brandeis University. I hope to soon publish Fox's letter to the Rav which is also of great interest.

tradition almost dogmatic significance and to the struggle for its survival—the character of a מלחמת מצוה. Orthodoxy has until now been too lenient toward the problem of mixed pews. Orthodox rabbinical seminaries have tacitly endorsed this semi-reform trend and they send their graduates into conservative temples. A conspiracy of silence has been organized by many orthodox leaders who have neither faith nor courage to fight for a sacred cause. It is high time that a few pioneers whose hearts are aching at the pitiable sight of self-betrayal and self-deception bring the issue into the open and take a courageous stand on matters dear and sacred to us. Their voices will certainly echo throughout the Jewish community and many will follow their lead.

With kindest personal regards, I remain

Sincerely yours,

Joseph Soloveitchik

